HİCRET

Allah Resûlü, Mekke'den ayrılmıştı. Bir beldeye doğru yol alıyordu. Hurmalıklarla dolu bu yerin neresi olduğunu tam olarak anlayamamıştı. Bir an Yemâme ya da Hecer olabileceğini düşünmüş fakat yanılmıştı. Zira orası daha sonra Medine ismini alacak olan Yesrib şehriydi. Bir rüya görmüştü Hz. Peygamber.[1] Tam da müşriklerin baskısı altında bunalan Müslümanların umut ışığı beklediği bir anda...

Müslümanlardan bir kısmının 615 yılında[2] Habeşistan'a yerleşerek dinlerini rahatça yaşama imkânına kavuşmaları,[3] müşrikleri oldukça rahatsız ediyordu. Gelecekleri açısından tehdit olarak algıladıkları bu durum onları, Müslümanlara daha fazla eziyet etmeye sevk ediyordu. Hz. Peygamber ise 620 senesinde Kureyş'e karşı kendisini daima himaye eden amcası Ebû Tâlib'i ve dini tebliğ ile görevlendirildiği günden beri bir an olsun desteğini esirgemeyen sevgili eşi Hatice'yi kaybetmenin[4]hüznü içindeydi. Allah Resûlü, amcasının vefatının ardından tebliğ görevini Mekke dışında sürdürebilmek niyetiyle Tâif'e gitmiş; fakat Kureyş'le olan iyi ilişkilerini bozmak istemeyen Tâiflilerden destek bulamadığı için oradan eli boş dönmüştü.[5]

Yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen Efendimiz, Mekke dışından gelen insanlarla görüşmeyi ve onlara İslâm'ı anlatmayı ihmal etmiyordu. Peygamberliğinin on birinci yılında hac mevsiminde Akabe denilen yerde Yesribli altı kişi ile karşılaşmış ve onlara İslâm'ı tebliğ etmiş; onlar da kabul etmişlerdi. Zira onlar Resûlullah'ın, Yahudilerin geleceğinden bahsettikleri peygamber olduğunu anlamışlardı.[6]

Bunlardan beşi, ertesi sene hac mevsiminde yedi kişi ile beraber tekrar geldiler[7] ve Allah'a ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek, hiçbir ma'ruf işte isyan etmemek üzere söz vererek Birinci Akabe Biati'ni gerçekleştirdiler.[8] Bunun üzerine Kutlu Peygamber, Habeşistan'dan yeni dönen Mus'ab b. Umeyr'i, Yesriblilere Kur'an öğretmesi ve insanları İslâm'a davet etmesi için onlarla birlikte gönderdi.[9] Onun gayretiyle neredeyse Medine'de içinde Müslüman bulunmayan tek bir ensar evi bile kalmamıştı.[10]

Mus'ab, ertesi yıl yetmiş üç erkek ve iki kadından oluşan bir grupla tekrar Mekke'ye geldi. Yine Akabe mevkiinde Hz. Peygamber'le gizlice buluştular.

Peygamber Efendimizin yanında henüz o zamanlar Müslüman olmamış amcası Abbâs da vardı. Abbâs, onların daha önce Resûlullah'a yaptıkları daveti onun kabul ettiğini ve Mekke'den ayrılıp kendilerine katılmak istediğini belirtti. Karşılıklı konuşmalar neticesinde Yesribliler her ne pahasına olursa olsun Hz. Peygamber'i (sav), tıpkı hanımlarını ve çocuklarını korudukları gibi koruyacaklarına dair söz verdiler.[11]

İşte Allah Resûlü'nün gördüğü rüya, verdikleri söz sayesinde Allah Resûlü'nün güvenini kazanan insanların memleketi Yesrib'e yani Medine'ye hicret edileceğinin müjdesiydi. Bu rüyadan sonra Efendimiz (sav),

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ جَعَلَ لَكُمْ إِخْوَانًا وَدَارًا تَأْمَنُونَ بِهَا

"Allah (cc), size kardeşler ve emniyette olacağınız bir yurt nasip etti."[1] buyurarak Mekkeli Müslümanlara Medine'ye hicret etmelerini emretti.

Medine'ye ilk hicret eden, Mahzûmoğulları'ndan Ebû Seleme'ydi. Akabe Biati'nden bir sene önce hicret etmişti. Hicret izninden sonra ilk giden ise Âmir b. Rebîa ve hanımı Leyla bnt. Hasme oldu.[13] Gerek Akabe Biatleri gerekse Medine'ye hicret, gizlilik içinde gerçekleştirilmişti. Yalnızca Ömer b. Hattâb gidişini gizlememişti.[14]

Müminler, Medine'ye akın akın hicret ediyorlardı. Mekke'de Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ile hapsedilen, hasta ya da hicret edemeyecek durumda olanlardan başka kimse kalmamıştı.[15] Müşrikler ise bu durumdan hiç hoşnut değillerdi. Zira Resûlullah'ın da Medine'ye gitmesinden ve tüm gidenlerin kendileriyle savaşmak üzere orada bir araya gelmesinden korkuyorlardı.

Vakit kaybetmeden bu meseleyi aralarında görüşmek için Dârünnedve'de toplandılar. Tartışmalar sonunda Ebû Cehil'in önerisi üzerine, her kabileden seçilecek güçlü ve soylu gençler tarafından Allah Resûlü'nün öldürülmesine karar verdiler. Böylece Peygamber'in (sav) kabilesi Abdümenâfoğulları, bu gençlerin mensup olduğu kabilelerin hiçbirinden hesap sormaya cesaret edemeyecek ve diyete razı olacaktı.[16]Müşriklerin bu hain planından Kur'an'da şöyle bahsedilmiştir:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların (tuzaklarına karşılık verenlerin) en hayırlısıdır."[2]

Allah Resûlü müşriklerin planından haberdar olduğunda öğle sıcağında Hz. Ebû Bekir'in evine gitti. Çünkü Allah Teâlâ'dan beklediği hicret izni,

---

[1] İbn Hişâm, Sîret, II, 314.
[2] Enfâl, 8/30.

وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ لِى مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا

“Ve şöyle niyaz et: Rabbim gireceğim yere beni güven içerisinde koy; çıkacağım yerden de beni güven içerisinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.”[3] âyetinin nâzil olması ile verilmişti.

Hz. Peygamber'in hiç gelmediği bir saatte böyle aniden ziyareti Hz. Ebû Bekir'i çok şaşırtmıştı. Resûlullah, eve girip içeride yabancı bir kimsenin olmadığından emin olduktan sonra, Hz. Ebû Bekir'e kendisine Allah (cc) tarafından hicret izninin verildiğini söyledi. Sadık dostu Ebû Bekir, bu habere çok sevindi.

Nitekim daha önce hazırlık yapmış olmasına rağmen Sevgili Peygamberimiz onun Mekke'den ayrılmasına müsaade etmemişti. *“Acele etme, belki Allah sana bir arkadaş bulur.”* diyerek beklemesini istemişti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir de iki deve satın alarak hicret gününü beklemeye başlamıştı.[19] Hz. Ebû Bekir'in heyecanla beklediği gün nihayet gelmişti.

Resûlullah ve Hz. Ebû Bekir, müşrik olmasına rağmen güvenilir bir kimse olan Abdullah b. Uraykıt'ı kendilerine kılavuzluk etmesi için kiraladılar.[20] Onunla üç gün sonra Sevr Mağarası'nda buluşmak üzere sözleştiler. Hz. Ebû Bekir'in kızları Âişe ve Esmâ ise yolculuk için hemen azık hazırladılar.[21]Gereken tüm hazırlıklar yapıldıktan sonra Hz. Peygamber evine döndü.

Hz. Ali'yi yanına çağırdı ve geceleyin yatağında yerine onun yatmasını istedi. Ayrıca üzerinde bulunan emanetleri ona bırakarak bunları sahiplerine vermesini istedi. Gece olduğunda ise Allah Resûlü, etrafı müşrikler tarafından çevrili olduğu hâlde onlar görmeden evinden çıkarak[22] Hz. Ebû Bekir'e gitti. Vakit kaybetmeden Mekke'nin güneydoğusunda kalan Sevr mağarasına doğru yola koyuldular.[23]

Peygamberimiz (sav) ve Hz. Ebû Bekir, mağarada üç gün saklandılar. Bu süre zarfında Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah da her gece onlarla birlikte kaldı. Zeki bir genç olan Abdullah, karanlık basınca mağaraya geliyor ve Kureyşlilerin planlarını Resûlullah ile babasına haber veriyordu. Herhangi bir şüphe uyandırmamak için de seher vakti yanlarından ayrılıyor, geceyi Mekke'de geçirmiş gibi Kureyşlilerle birlikte sabahlıyordu. Hz. Ebû Bekir'in kölesi Âmir b. Füheyre ise mağaraya yakın bir civarda koyunlarını otlatıyor, akşam vakti biraz geçtikten sonra onlara süt getiriyordu.[24]

---

[3] İsrâ, 17/80;

Allah Resûlü'nü öldürmek üzere evini basan fakat onu bulamayınca tuzaklarının boşa çıktığını anlayan müşrikler, Hz. Ali'yi ve Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'yı sıkıştırmışlar ama kendilerinden bir şey öğrenememişlerdi.[25] Bunun üzerine Mekke'nin en iyi iz sürücülerini yanlarına alarak Peygamberimizi (sav) aramaya başladılar. İzler onları Sevr mağarasına doğru götürüyordu. Bir ara müşrikler mağaraya o kadar yaklaşmışlardı ki Hz. Ebû Bekir telaşlandı ve "İçlerinden birisi eğilip baksa bizi görür!" dedi. Peygamber (sav) de ona,

مَا ظَنُّكَ يَا أَبَا بَكْرٍ بِاثْنَيْنِ اللَّهُ ثَالِثُهُمَا

"Yâ Ebâ Bekir, üçüncüleri Allah olan iki kişiyi sen ne zannediyorsun?"[4] diye karşılık verdi. Müşrikler, mağaranın ağzına kadar geldikleri hâlde içerisine bakmadan dönüp gittiler. Çünkü Allah, bu iki yolcuyu görünmez ordularla destekleyerek korumuş, onlar da bakmadan geçip gitmişlerdi.[27]

Cenâb-ı Hak, işte böyle bir anda Elçisi'nden yardımını esirgememişti. Kur'ân-ı Kerîm'de bu sahne şöyle anlatılmaktadır:

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada iken o, arkadaşına, 'Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." [28]

Sevr mağarasında geçen üç geceden sonra Rebîülevvel ayının dördünde[29] pazartesi sabahı güneşin ilk ışıklarıyla birlikte kılavuzları Abdullah b. Uraykıt, onları alıp Mekke'nin alt tarafından geçirerek sahil yoluna götürdü.[30] Muhtemelen bu yolu, sıkça kullanılan kervan yolu yerine daha az tercih edilmesinden dolayı güvenli olacağını düşündükleri için takip etmişlerdi. Üzerlerine doğan güneşi fark edemeyen Mekkeliler, âlemlere rahmet olan bir hazineyi ellerinden kaçırıyorlardı.

[4] Buhârî, Fedâilü ashâbi'n-nebî, 2;

Yolculuk kızgın güneş altında kâh vadilerden kâh tepelerden geçilerek devam ediyordu. Bu sırada hicret yolcularının Ümmü Ma'bed, Evs b. Hucr gibi yardımsever ve misafirperver kimselere rastlamaları bir nebze olsun sıkıntılarını gidermelerine vesile olmuştu.[31] Fakat bazen de müşrikler tarafından onları bulana vaad edilen ödül nedeniyle kendilerini takip eden ve zor anlar yaşatan kimselerle karşılaşıyorlardı.

Bunlardan Peygamber Efendimize ve Hz. Ebû Bekir'e en çok yaklaşma fırsatını elde eden ise Sürâka b. Mâlik idi. Fakat onları yakalamak üzere yaptığı her hamlede atı kuma saplanmış, kendisi de yere düşmüştü. Bu durum karşısında dehşete düşen Sürâka, sonunda Resûlullah'tan af diledi ve ne ihtiyaçları varsa gidereceğini söyledi. Peygamberimiz ise onun yardım teklifini kabul etmedi, ondan yalnızca yolculuklarını gizlemesini istedi.[32] Bunun üzerine Sürâka, Allah Resûlü'nün affına karşılık, arkadan gelecek olanları bırakmayacağına dair söz verdi ve sözünden de dönmedi.[33]

Medine'ye doğru yol alırken Cuhfe'ye geldiklerinde Allah Resûlü'nün gönlüne doğup büyüdüğü, ilk tebliğini yapmış olduğu yerden, Allah'ın evi Kâbe'den ayrılmanın hüznü düşmüştü. Sevgili Elçisi'nin özlemini ve hüznünü bilen Rabbi bunun üzerine ona, *"dönülecek yere"* yani Mekke'ye[34] tekrar döneceğini müjdeledi.[35]

Mağaradan ayrılışlarının üzerinden sekiz gün geçmişti. Kubâ'ya varmadan önceki en son tepeye ulaştıklarında, önlerinde Peygamber Efendimizin rüyasında gördüğü[36] hicret yurdu Medine şehrinin yeşillikleri uzanmaktaydı.

Peygamberlerinin yola çıktığını haber alan Medineli Müslümanlar, her gün Hârre denilen yere sabahleyin güneş doğmadan gelerek sıcak bastırıncaya kadar ufku gözetliyorlardı. Ancak beklenen Nebî, henüz teşrif etmemişti. Rebîülevvel ayının sekizi, bir pazartesi günüydü.[37] Yine saatlerce süren bekleyişten sonra öğle sıcağında evlerine dönmekte olan Medineli Müslümanlar, kafileyi gören bir Yahudi'nin, "Ey Araplar! İşte beklemekte olduğunuz önderiniz!" diye haykırışıyla tekrar toplandılar. Silahlarını kuşanarak hemen Peygamber'i (sav) karşılamaya koştular.[38] Efendimizin teşrifi Müslümanları büyük sevince boğdu. Kimileri evlerinin damına çıkmış, kimileri de yollara dökülmüş, âlemlere rahmet olarak gönderilen Nebî'yi karşılıyorlardı. Kadınlar ve çocuklar hep bir ağızdan,

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَا مِنْ ثَنِيَّاتِ الْوَدَاعِ

وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَا دَعَا لِلَّهِ دَاعٍ

"Veda tepelerinden dolunay doğdu bize!

Allah'a çağıran bir davetçi oldukça, Şükür etmemiz gerekir hâlimize!”[5]

diye şiirler okurlarken kimileri de mızrakları ile sevinç gösterisinde bulunuyorlardı.[40]

Allah Resûlü Kubâ'da Amr b. Avfoğulları'ndan Gülsüm b. Hidm'in evinde bir müddet misafir olarak kaldı.[41] Bu süre içerisinde Kubâ Mescidi inşa edildi.[42] Bu arada Hz. Ali de Resûlullah'a yetişti.[43]Peygamberimiz birkaç gün sonra Medine'ye hareket etti. Rânûnâ vadisine gelindiğinde Sâlim b. Avfoğulları'na cuma namazını kıldırdı. Bu, onun Medine'de kıldırdığı ilk cuma namazıydı.[44] Allah Resûlü namazdan sonra Medine'ye ulaştı.

Erkekler ve kadınlar evlerin üstlerine çıkmış, çocuklar ve hizmetçiler yollara dökülmüşlerdi. “Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah!” nidalarını coşkuyla haykırıyorlardı.[45] Nitekim Enes b. Mâlik, o günkü sevincini şöyle ifade etmekteydi: “Ben, Resûlullah'ın Medine'ye girdiği günden daha güzel ve daha parlak bir gün görmedim.”[46]

Herkes Allah'ın Sevgili Elçisi'ni misafir etmek için can atıyor ve bu nedenle birbiriyle tartışıyordu. Hz. Peygamber, kimseyi kırmamak için devesi Kasvâ'nın serbest bırakılmasını istedi ve o nerede çökerse oraya misafir olacağını söyledi. Sonunda Kasvâ, hurma serip kurutulan ve Neccâroğulları'ndan Sehl ve Süheyl adlı iki yetim kardeşe ait olan bir yerde çöktü. Bunun üzerine Resûlullah, evi oraya en yakın kişi olan Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye misafir oldu. Mescidi inşa edilene kadar da onun evinde kaldı.[47]

İşte bu kutlu göçün adıydı hicret.

Hicret; Rabbi uğruna kişinin vatanını terk etmesinin adıydı. Vatanında dinini yaşayabilmek için her türlü eziyete katlanmasına rağmen davetini sürdürme imkânı kalmadığında, Allah Resûlü'nün yeni imkânlar aramasının adıydı.

Hicret; Allah ve O'nun Sevgili Peygamberi içindi. Bu göç, gerek hicret eden gerekse de onlara kucak açanlar için samimiyetin, sadakatin ve imanın bir göstergesiydi. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

[5] Beyhakî, Delâilü’n-nübüvve, V, 266.

"İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler; (muhacirleri) barındıran ve yardım edenler var ya, işte gerçek müminler onlardır. Onlar için mağfiret ve bol rızık vardır." [6]

Buna göre hicrette aslolan niyetti. Ancak hicret edenler arasında farklı bir amaç gözetenler de vardı. Nitekim sırf Ümmü Kays adlı bir kadınla evlenebilmek amacıyla Medine yolunu tutan ve sonrasında "Ümmü Kays muhaciri" diye anılan bir adamın[49] bu davranışı üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştu:

اَلْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ ، وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا ، أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ

"Ameller niyete göredir. Her kişiye ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah'a ve Resûlü'ne yönelikse onun hicreti Allah'a ve Resûlü'nedir. Kimin de hicreti nail olacağı bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı ise onun hicreti, hicret ettiği şeye olur." [7]

Hicret, onu bizzat tecrübe eden Hz. Peygamber'in ifade ettiği üzere çok çetin bir işti.[51] Herkesin kolay kolay hakkını veremeyeceği büyük bir fedakârlıktı. Müslümanlar sırf dinlerini özgürce yaşayabilmek uğruna her şeylerini Mekke'de bırakıp başka bir diyara göç etmişlerdi. Onlar ne rahat bir yaşam ne de hicret edilen yerin zenginliğinin peşindeydi. Onlardan razı olan Cenâb-ı Hak[52] ise kendi yolunda yapılacak olan bu fedakârlığın karşılığını şöyle müjdelemekteydi:

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"Allah yolunda hicret eden kimse, yeryüzünde gidecek birçok yer ve bolluk bulur. Kim Allah ve Resûlü uğrunda evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah, çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir." [8]

---

[6] Enfâl, 8/74.
[7] Buhârî, Îmân, 41;
[8] Nisâ, 4/100.

Hicret, İslâm'ın geleceği için, insanlığın hidayete ulaştırılması için gerekliydi. Nitekim hicretle İslâm, hem bireysel hem de toplumsal anlamda serbestliğe kavuşmuştu. Hicret sayesinde Hz. Peygamber bir devlet kurmuş, orada siyasî, askerî ve ekonomik bir güç olarak hâkimiyet sağlamıştı.

Yine hicret vasıtasıyla İslâm, diğer toplumlara ulaşmış ve onların karanlıklardan aydınlığa çıkmasına vesile olmuştu. Bu nedenle hicretten sonraki ilk yıllarda çevre beldelerden Müslüman olanların Medine'ye, Resûlullah'ın yanına hicret etmesi zorunlu kılınmıştı. Zira Hz. Peygamber, sonucuna kefil olduğu bu hususta kendisine tâbi olunmasını istemiş ve şöyle buyurmuştu:

أَنَا زَعِيمٌ – وَالزَّعِيمُ الْحَمِيلُ – لِمَنْ آمَنَ بِى وَأَسْلَمَ وَهَاجَرَ بِبَيْتٍ فِى رَبَضِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِى وَسَطِ الْجَنَّةِ وَأَنَا زَعِيمٌ لِمَنْ آمَنَ بِى وَأَسْلَمَ وَجَاهَدَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ بِبَيْتٍ فِى رَبَضِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِى وَسَطِ الْجَنَّةِ وَبِبَيْتٍ فِى أَعْلَى غُرَفِ الْجَنَّةِ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَلَمْ يَدَعْ لِلْخَيْرِ مَطْلَبًا وَلاَ مِنَ الشَّرِّ مَهْرَبًا يَمُوتُ حَيْثُ شَاءَ أَنْ يَمُوتَ

"Bana iman edip Müslüman olan ve hicret edene cennetin kıyılarından ve ortasından birer ev verileceğine ben kefilim. Ve yine, bana inanıp Müslüman olan ve Allah yolunda cihad edene de cennetin kıyılarından, ortasından ve en üst derecesinden birer ev verileceğine ben kefilim. Kim böyle yaparsa elde etmedik bir hayır, kaçınmadık bir şer de bırakmamış olur. Nerede ölürse ölsün fark etmez."[9]

Huzâa kabilesinden Damra b. Îs (ya da el-Îs b. Damra) b. Zinbâ' adlı bir adam da hasta olmasına rağmen sedye üzerinde Medine'ye hicret etmek üzere yola çıkmış fakat Ten'îm adlı yere gelince vefat etmişti. Bunun üzerine

وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

"...Kim Allah'a ve Peygamberi'ne hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, şüphesiz onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."[10] âyeti nâzil olmuştu.

---

[9] Nesâî, Cihâd, 19.
[10] Nisâ 4/100;

Güçleri yettiği hâlde Mekke'den Medine'ye göç etmeyerek bile bile müşriklerin tehdidi altında kalanlar ise Kur'an'da, *“kendilerine yazık eden kimseler”* olarak nitelendirilmiş ve

اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا

“Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!” diye kınanmışlardı.[11] Demek ki hicrette asıl olan mekân değişikliği değil neyin, nasıl ve niçin terk edildiğiydi.

Hicret zorunluluğu Mekke'nin fethine kadar devam etmiştir. Fetihle beraber ise Allah Resûlü,

لاَ هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ ، وَإِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوا

“Fetihten sonra hicret yoktur ancak cihad ve niyet vardır. Cihada çağrıldığınızda derhâl katılın!”[12] buyurarak hicretin maddî anlamda göç etme kısmının sona erdiğine işaret etmiştir.

Fakat Hz. Peygamber, Mekke'nin fethinden sonra hicret zorunluluğu ortadan kalktığı hâlde Mekke'ye dönmemiştir. Böylece o, Medine'nin yardımsever Müslümanlarına karşı vefasızlık etmemiş ve orada kalıcı olduğunu göstermiştir. Kendisi ve Mekkeli muhacirler için yaptıkları fedakârlıkları nedeniyle onları takdir etmiş ve şöyle buyurmuştur:

لَوْلاَ الْهِجْرَةُ لَكُنْتُ امْرَأً مِنَ الأَنْصَارِ ، وَلَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا وَسَلَكَتِ الأَنْصَارُ وَادِيًا – أَوْ شِعْبًا – لَسَلَكْتُ وَادِىَ الأَنْصَارِ أَوْ شِعْبَ الأَنْصَارِ

“Eğer hicret olmasaydı ben mutlaka ensardan biri olurdum. Eğer insanlar bir dere ya da dağ yoluna girseler, ben ensarın gittiği dere veya dağ yoluna girerdim.”[13]

İşte müminlerin imanlarıyla imtihan edildiği bu göç, İslâm'ın insanlığa ulaşmasına vesile olan en önemli olaydır. Bu nedenle Mekke'de geçen on üç yıldan[59] sonra İslâm'ın geleceği açısından bir dönüm noktası olan hicret, Müslümanlar için yeni bir başlangıç olmuştur.[60]

---

[11] Nisâ, 4/97.
[12] Buhârî, Cihâd, 1;
[13] Buhârî, Temennî, 9;

Bununla birlikte hicretin her zaman ve mekânda devam eden mânevî bir boyutu vardır. Zira Sevgili Peygamberimiz,

الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

"Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların selâmette olduğu (zarar görmediği) kimsedir. Muhacir de Allah'ın yasakladığını terk eden kimsedir."[14] buyurarak buna dikkat çekmiştir.

Allah Teâlâ'nın,

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا

"Onların (müşriklerin) söylediklerine katlan ve onlardan güzellikle ayrıl."[15]

وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

"Kötü şeyleri terk et!"[16] emirleri gereği hicretten önce Resûlullah'ın, kötülüklere karşı olan tutumu da aslında bundan ibarettir. Bu yüzden hicret, ister yaşadığı yeri ister günahları, kötülükleri terk etmek anlamında olsun kıyamete kadar sürecek bir olgudur. Nitekim Allah Resûlü şöyle buyurmuştur:

لاَ تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ وَلاَ تَنْقَطِعُ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا

"Tevbe sona ermedikçe hicret de sona ermez. Güneş battığı yerden doğmadıkça da tevbe sona ermez."[17]

[14] Buhârî, Îmân, 4;
[15] Müzzemmil, 73/10.
[16] Müddessir, 74/5.
[17] Ebû Dâvûd, Cihâd, 2.